

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СВІТЛІ КОНЦЕПЦІЇ «АНТИКРИМІНАЛЬНИХ ЛЕЩАТ»

Злочинність, яка є сьогодні в Україні, – це не просто якесь ізольоване явище, а органічний наслідок (і симптом) більш фундаментального явища – соціальної кризи в Україні. Саме так її треба сприймати! Це означає, що сьогоднішня злочинність в Україні є *злочинністю кризового типу*, сутність якої полягає у тому, що вона породжується соціальною кризою, і сама ж поглиблює цю кризу. Ця злочинність є злоякісною формою злочинності – вона, на відміну, наприклад, злочинності в Німеччині, руйнує правопорядок в Україні, без якого жодна сфера суспільного життя людей не може функціонувати нормально.

Злочинність кризового типу може бути подолана лише тоді, коли буде усунена та *соціальна причина*, яка породжує саму соціальну кризу, одним з проявів якої і є цей тип злочинності. Що ж це за причина?

Цією причиною є такий стан суспільства, за якого жити і працювати за соціальними нормами є не вигідним. І навпаки, вигідним є жити і працювати лише порушуючи соціальні норми. Як свідчить історичний досвід, навіть смертна кара не зупиняє від порушення соціальних норм, якщо жити і працювати відповідно до соціальних норм є не вигідним.

А стан суспільства, за якого жити і працювати за соціальними нормами не вигідно, є **СОЦІАЛЬНОЮ АНОМАЛІЄЮ**, що породжує так звані «кримінальні аномалії», або іншими словами – кримінальні ексцеси, котрі можна визначити як **«ЗЛОЧИНИ, СПРИЧИНЕНІ СОЦІАЛЬНОЮ АНОМАЛІЄЮ»**.

Саме феномени таких «злочинів, спричинених соціальною аномалією» сьогодні мають місце в нашій країні, як, наприклад, «бурштинова кримінальна аномалія» в місцевостях, де є поклади бурштину, видобуток якого не врегульований законодавством, чи «митна кримінальна аномалія», що уражає жителів в прикордонних місцевостях України. Ці кримінальні ексцеси є реакцією на аномальний стан суспільства, за якого жити і працювати за соціальними нормами є не вигідним. Їх ще можна назвати **«ЗЛОЧИНАМИ ЗАРАДИ ВИЖИВАННЯ»**.

Протидія «злочинам, спричиненим соціальною аномалією», у тому числі корупційним «злочинам, спричиненим соціальною аномалією», не може бути ефективною без реформ, в результаті яких будуть усунуті соціальні аномалії, які і є причиною цих злочинів. Іншими словами, потрібні соціальні реформи, які здатні створити такий стан суспільства, за

якого жити і працювати за соціальними нормами стане вигідно.

Таким чином, наявні сьогодні в Україні соціальні аномалії, є тим СИСТЕМНИМ чинником, який породжує злочинність кризового типу, зокрема корупційну злочинність кризового типу.

З цієї ж причини системною є сьогодні в Україні і неповага до норм моралі і до закону: бо хто буде поважати норми моралі і закон, якщо жити і працювати чесно і по закону не вигідно? Зазначена соціальна аномалія має бути усунута шляхом проведення відповідних соціальних реформ, в результаті яких у суспільстві сформується така соціальна цінність як повага до норм моралі і до закону. А ця цінність є основою антикримінальної (зокрема, антикорупційної) культури в суспільстві.

В той же час, у вітчизняній практиці протидії злочинності в Україні реалізується *«антикримінальна» ілюзія*, згідно з якою начебто для подолання злочинності достатньо вдосконалювати лише самі по собі, вирвані із системи, каральні інструменти - антикримінальне законодавство і антикримінальні органи, не викорінюючи саму соціальну причину злочинності кризового типу, тобто не усуваючи той аномальний стан суспільства, за якого жити і працювати згідно з соціальними нормами є не вигідним.

Поверхове уявлення про чинники, що породжують злочинність, зокрема плутанина щодо таких чинників як «причини злочинності» і «умови, які сприяють злочинності», можуть привести до драматичних помилок у антикримінальній політиці, внаслідок яких відбудеться гіпертрофія каральних інструментів у протидії злочинності, що є притаманним *«поліцейській державі»*.

Уявляється, що на відміну від концепції *«голої репресії»*, яка покладена в основу чинної антикримінальної політики в Україні сьогодні, ефективною є концепція *«антикримінальних лещат»*, відповідно до якої має бути поєднання (здвоєння, як двох «губ» у лещатах): 1) каральних засобів; і 2) реформ, спрямованих на створення у суспільстві такого стану, за якого жити і працювати відповідно до соціальних норм буде ВИГІДНИМ. Перше без другого, тобто застосування "голої репресії" до злочинців, приречене на неефективність, бо відомо, що навіть смертна кара не здатна зупинити злочинність, зокрема корупційну.

Концепція *«антикримінальних лещат»* цілком узгоджується з правилом, сформульованим відомим кримінологом Чезаре Беккарія: *«злочину краще запобігти, ніж потім карати за нього»*.

Сьогодні Україна стоїть перед *дилемою*: або, намагаючись подолати кризовий тип злочинності, тобто так звану *«аномальну злочинність»*, без усунення соціальної причини злочинності, перетворитись у *«поліцейську державу»*; або, усуваючи соціальну причину вітчизняної аномальної злочинності, подолати її засобами, властивими демократичній державі.

Світовий досвід протидії злочинності підтверджує концепцію

«антикримінальних лещат», яка полягає в органічному (СИСТЕМНОМУ) поєднанні двох чинників: «(1) створення такого соціального порядку, за якого жити і працювати відповідно до соціальних норм є вигідним, плюс (2) застосування адміністративних і каральних інструментів проти проявів злочинності».

З концепції «антикримінальних лещат» випливає наступне: якщо ми хочемо, щоб реагування на злочинність кризового типу («аномальну злочинність») не привело до застосування в Україні методів «поліцейської держави», то слід не обмежуватися удосконаленням антикримінального законодавства і каральних органів, а здійснювати політичні, економічні, правові і моральні реформи, які СИСТЕМНО забезпечать такий стан у суспільстві, за якого жити і працювати відповідно до соціальних норм буде вигідним.

Зокрема, уявляється, що одним із способів нерепресивної протидії корупційній злочинності в рамках соціальних реформ може бути так званий АНТИКОРУПЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, тобто запровадження управління соціальними об'єктами таким чином, щоб позбавити ці об'єкти причин і умов, що породжують корупцію.

Більш загальним може бути поняття АНТИКРИМІНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ, тобто запровадження такого управління соціальними об'єктами, яке виключало б існування в них причин і умов, що породжують злочинність.

Звідси висновок: відповідно до концепції «антикримінальних лещат» для забезпечення правопорядку в Україні каральні інструменти протидії злочинності мають бути поєднані з соціальними, – тобто політичними, економічними, правовими, моральними, – реформами, в результаті яких жити і працювати по закону стане вигідно, і таким чином будуть підірвані соціальні «корені» злочинності кризового типу.

УДК 347:347.961 (043.2)

Костюк О. В., Бурчак О. Ю., студентки,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Шуст Н. Б., д.соц.н., професор

«НОТАРІАЛЬНА ТАЄМНИЦЯ» ЯК ПРИНЦИП НОТАРІАТУ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСІБ ЗА ЇЇ ПОРУШЕННЯ

Згідно з ч. 1 ст. 8 Закону України «Про нотаріат» нотаріальна таємниця – це сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо. Тобто це не тільки інформація, що стала відомою нотаріусу від